

A „csíki karácsony”

Moldvai útjaim során még 1974-ben felfigyeltem arra, hogy Pusztinában a naptári év általánosan ismert ünnepei között szerepel a *csíki karácsony*, ami nem volt „parancsolt” ünnep, a pap a templomból nem hirdette, de a falubeliek ilyenkor nem fogták be a marhát, nem hordtak ganyét, s más módon is megemlékeztek arról, hogy a több mint kétszáz esztendeje elhagyott Csíokban akkor van a karácsony. A csíki karácsony emlékét azóta megtaláltam Lészpeden és Frumószán is, tehát azokban a falvakban, amelyek lakossága a madéfalvi veszedelmet követően menekült Moldovába. A szokás a Julián és a Gergely naptár közti különbségre vezethető vissza, s 1924-ig élt elevenen, tehát mielőtt Romániában is megtörtént az új naptárra való áttérés. A *csíki karácsony* emléke azóta folyamatosan halványul, s a harmadik évezredbe lépve már csak a legöregebbek hallottak róla, az értelmére vonatkozó magyarázatok is egyre zavarosabbak. A következőkben megpróbálom eloszlatni a ködöt erről a sajátos, csak a Madéfalva után keletkezett moldvai magyar településeken élő népszokásról.

A Julián naptárt Krisztus születése után 46-ban vezették be elsősorban a Római Birodalomban, mégpedig Julius Caesar rendeletére, akiről aztán a nevét is kapta. Ebben az időszámítási rendszerben azonban 11 perccel és 13,92 másodperccel hosszabb volt az „év” az úgynevezett „tropikus évnél”, vagyis annál az időnél, ami alatt a föld ténylegesen megkerüli a napot. Az évszázadok alatt fölhalmozódott időeltolódás miatt vált szükségessé 1582-ben, XIII. Gergely pápa idejében, a róla elnevezett új naptár bevezetése. Ez aztán a nap járásán kívül nem vett figyelembe semmilyen más csillagászati ciklust. A Gergely naptár bevezetése azonban nem ment simán, még a keresztény államokban sem. Magyarországon például még az 1580-as években történtek próbálkozások, de mert a római katolikusok akkoriban kisebbségben voltak, a kísérlet sokáig megtört a protestánsok ellenekézésén, s csak a 17. század folyamán lett általános. Máshol sem ment könnyebben a naptárváltás: Itáliában például már 1582-ben bevezették, ezzel szemben Nagy-Britanniában csak 1752-ben, Romániában pedig csak 1919-ben vette át az ortodox egyház, az állam pedig csak 1924 óta alkalmazza. Addig az időszámításban 3-14 nap különbség volt a Kárpátok két oldala között, amikor Csíokban december

24-ét mutatott a naptár, akkor a Tázló vagy a Beszterce mentén még csak december 11-e volt, egészen 1924-ig.

Az 1760-es években Moldvába menekült, elbujdosott székelyek nyilvánvalóan vitték magukkal a kalendáriumokat is, ha nem is föltétlenül az átalvetőben, de a fejükben és a szívükben mindenképpen. S mikor a Moldvai Fejedelemségben elérkezett a december 11-e, megemlékeztek róla, hogy az elhagyott szülőföldön, Csíkban már karácsony van, s a maguk módján meg is ünnepelték.

Ez volt a *csíki karácsony*.

Nem tudjuk, hogy a madéfalvi menekültek első nemzedékei a 18. és a 19. században miként emlékeztek meg erről a sajátos ünnepről, csak arról vannak ismereteink, hogy a 20. század utolsó harmadában miként élt az akkor már fél évszázada gyakorlatilag felhagyott csíki karácsonyok *emléke*. És ez bizony kevés, töredékes: elmosódnak a dátumok, a szokáslelmek, illetve összevegyülnek más, adventi cselekedetek emlékeivel.

Az 1902-ben, Pusztinán született Kaszáp István 72 esztendőskorában így emlékezett: *1925-ig nálunk a kalendárium tizennégy nappal később volt. Akkor karácsony előtt két héttel volt a csíki karácsony. A magyaroknál akkor karácsony volt, s nekünk akkor csak két hét múlva. No, annak mondták, hogy csíki karácsony, akkor nem volt szabad ganyét hordani, s a marhát sem lehetett befogni. Nem volt a templomban kihírezve, semmi. Csak münk tartottuk. Olyasmire is emlékezett, hogy csíki karácsonyba, me aszt mondták az az igazi karácsony, ágakat belétették a vízbe, s az akkor kinyílt az itten való karácsonyra. Egy pusztinai idős asszony arra is emlékezett, hogy lánykorában azt tartották, a két karácsony között, december 11. és 25. között kell siriteni a cérnát.*

Megvan a csíki karácsony emléke a lézpedi és a frumószai magyaroknál is, hiszen ők ugyancsak a madéfalvi vérengzést követően menekültek be Moldvába. Az 1912-ben született Veronka György, a Tázló menti Frumószán így magyarázta a csíki karácsony értelmét: *Az hamarébb volt, mint az itteni karácsony, de én akkor még gyermek voltam, még legény sem voltam. Az mindcsak a katolikusoké volt, nem az ortodoxoké. De aztán megmutálták a meénket, összemutálták, s a csíki karácsony jónak maradt. Aztán egy darabtól már nem beszélődött a csíki karácsony, elveszett a neve.*

Ez az írás pedig azért született, hogy ne vesszen el egészen a *csíki karácsony* emléke. Hiszen hosszú éveken át ez a szokás is hozzájárult a moldvai magyarok identitásának, származástudatának megőrzéséhez.